

Lionginas Pažūsis

**„VARLĖ
KARALIENĖ“
ANGLIŠKAI**

Vis platyn driekiasi angliškasis lietuvių literatūros kelias. Į jį jau išėjo mūsų poezija, apsakymas, romanas. Pastaraisiais metais pirmuosius žingsnius žengė ir mūsų vaikų literatūra, praverdama turtingą lietuvių liaudies dainų ir pasakų skrynią. Maskvos „Progreso“ leidykla anglų kalba yra išleidusi A. Liobytės literatūriškai apdorotą liaudies pasaką „Saulės vaduotojas“ („The Sun Princess and Her Deliverer“, išvertė I. Železnova), liaudies dainų knygelę „Bėgs pelytė vandeniui“ („Mousie Goes Water“, išvertė P. Glagoleva), kuri kitu pavadinimu — „Saulė siuvo marškinaičius“ („The Sun Sat Down to Sew a Shirt“) — pernai pasirodė antrą kartą. Įkandin pasuko ir mūsų originalioji vaikų poezija. Žurnaluose „Soviet Literature“, „Soviet Woman“ randame Just. Marcinkevičiaus, M. Vainilaičio, J. Degutytės, R. Skučaitės ir V. Palčinskaitės

K. Kubilinskas. THE FROG QUEEN. Translated by Avril Pyman. Illustrated by A. Steponavičius. Progress Publishers, Moscow, 1974, 83 p.

eilėraščių. Pagaliau angliškai prabilo ir Kostas Kubilinskas: „Progreso“ leidykla išleido A. Paimano išverstą „Varlę karalienę“, papuoštą pagarsėjusiomis A. Steponavičiaus iliustracijomis. Tarp kitko, ši leidykla tuo pat metu parengė „Varlės karalienės“ debiutą ir ispanų kalba.

Knýgoje randame keturias „Linksmas pasakas“ („Varlę karalienę“, „Nepraustasis, neskustasis, nekirptasis katinas“, „Striukis beuodegis“ ir „Vėžio mokslai“), dvi iš skyrelio „Senukai ir anūkai“ („Berniukas Žirniukas ir mergelė Pupelė“ ir „Gobšė“) ir keturias iš skyrelio „Dykaduoniai ir grobuoniai“ („Vilkas rijo ašaką“, „Kanapių ryšelis“, „Piemenėlis Trivainėlis“ ir „Liepsnabarzdis Rudabarzdis“), t. y. du trečdalius populiaraus K. Kubilinsko eiliuotų pasakų rinkinio „Varlę karalienę“. Visos dešimt verstinių pasakų suskirstytos į du skyrelius: „Linksmos pasakas“ („Merry Stories“) ir „Senelio pasakas“ („Grandfather's Stories“).

Prieštaringi jausmai kyla, skaitinėjant į svetimą kalbą išverstą gerai pažįstamą knygą: iš vienos pusės — pasididžiavimas išaugusiu mūsų literatūros tarptautiniu autoritetu, iš kitos — tam tikras nepasitenkinimas, gal net nusivylimas, tarsi būtum kokios šventvagystės liudininkas. Ir tik atidžiau įsiskaitęs, palyginęs originalą ir vertimą, pradėdi sąmoningai suvokti naują literatūrinę realybę: K. Kubilinsko eiliuotų pasakų pasaulis, kokį jį pažįsta mūsų „mergytės ir berniukai, Elenytės ir Joniukai“. neišvengiamai turėjo būti transformuojamas, nes vertėjo darbas sąlygojo objektyvi kitos kalbos medžiaga ir pragmatinis orientavimasis į tai, kaip tą pasaulį suvoks jaunosios „Merės ir Džonai“ („Meries and Johnies“). Tada imi stebėtis A. Paimano pastangų vaisiais ir su pagarba žiūrėti į triušą.

Raiškios K. Kubilinsko stiliaus priemonės, pasisemtos iš tautosakos ir šnekamosios kalbos, atveria jo pasakų liaudišką, nacionalinį charakterį. Dėl gausių rimų eiliavimas skambus, graštus, ritmas veržlus, pasakojimas iaisvas, žaismingas. Vertėjas stengėsi

perprasti K. Kubilinsko eiliuotų pasakų pasaulį, jų savitumą. Ir iš tikrųjų A. Paimanas drąsiai pasikliauna originalo autoriumi, jo menine išmone, patiki jo kūrinį grožiu, kartu neišleisdamas iš akių kitos pasaulėjautos ir estetinės patirties skaitytojo, rūpindamasis, kad tas pasakų pasaulis būtų savas ir žavus angliškai skaitantiems vaikams. Nedidelės pragmatinio pobūdžio improvizacijos perdaug nedeformuoja to pasaulio, nesudarko jo originalumo. Todėl ir mūsų „varlytė Kurkuolytė“, nors jau pačioje pasakos pradžioje tituluojama princese ir jos akys atrodo ne „kaip didžiuliai du kukuliai“, o kaip paprasčiausios apvalios sągos, vertime nestokoja autentiškų bruožų. Nesunku atpažinti ir sumanų jį siuvėją iš pasakos „Striukis beuodegis“, matuojantį vilko pilvą ir mokantį taip vikriai pasisukti... „kaip jūreivis aplink knechtą“ („as a sailor round a bollard“). Berniukas Žirniukas ir mergelė Pupelė išvirtę čia „ponaičiu Žirniu ir panele Pupa“, („Master Pea and Miss Bean“), išlieka tokie pat smagūs, darbštūs ir paslaugūs senelių užvadėliai, o, nugalėję piktą poną (lendlordą!), nepamiršta „į svečius pasikviesti vaikučius“... gerti arbatos (senų geru anglišku papročiu!).

Sunkumai, su kuriais vertėjas susiduria sprendamas nacionalinio kolorito ar stiliaus savitumo problemas, yra sudėtingi tuo, kad jie iškyla ne kaip paskiri, izoliuoti konteksto elementai, bet kaip kokybė, susijusi su visais kūrinio komponentais: kalbos medžiaga, turiniu ir forma. Originalo kalba ir vertimo kalba negali būti pamatuotos vienokiu matu. Lingvistinės lietuvių ir anglų kalbų galimybės nėra „ekvivalentiškos“. Tikslios žodžių reikšmės ir tų žodžių estetinės savybės paprastai nesutampa. Vertėjas norom nenorom turi imtis prievartos kūrinio semantikos ir versifikacijos atžvilgiu, leistis į nelengvą malonių atradimų ir karčių praradimų kelią. Žaismingumo ir lengvo komiškumo atspalvius, kurie lietuvių kalboje išgaunami turtingomis žodžių darybos priemonėmis (ypač deklinatyvinėmis), vertime atliepia stilingi anglų kalbos žodžių jungi-

niai, sinonimų variacijos, aliteracijos. K. Kubilinsko pasakų pasaulio spalvos, kurias jam teikia liaudiškos kalbos žodžiai (svotas, ragaišis, šėkas, monas, lauknešėlis) arba mūsų vaikams savos eufoninės dvejbės (lapė snapė, ežys kežys, šurkus murkus) angliškai, aišku, neutralizuojamos. Kai kuriė nevykę bandymai mechaniškai arba „žodyniskai“ perkelti į vertimą specifinius originalo leksinius elementus nepadeda vertėjui kurti nacionalinio kolorito iliuzijos. Sakysim, „Varlėje karalienėje“ žodis „**capercailye**, nors ir ekvivalentiškas lietuvių kalbos žodžiui **kurtinys**, anglų skaitytojui be žodyno sunkiai suvokiamas zoologijos terminas, o vestuvinėse vaišėse, kurios buvo „midum lytos, apynėliais sėtos“, balų lakštingalėlė buvo „apmėtyta apyniais ir medum“ („pelted with hops and honey“). Disonansu mūsų pasakų stiliui skamba tokie žodžiai, kaip piramidė, manikiuras, maestro, monarchas, parazitai.

Nors lietuvių ir anglų poezijai būdinga silabinė-toninė eilėdara, tačiau ir šiuo atveju neišvengiama tam tikros versifikacinės deformacijos, sąlygojamos objektyvių kalbos ritminės organizacijos skirtumų. Dalykas tas, kad lietuvių eilėdaroje ritmas palyginti tvirčiau grindžiamas silabiniu pamatu, o anglų — akcentinių. Vadinas, verčiant mūsų poeziją į anglų kalbą, susilpnėja skiemėninis principas, prarandamas griežtas metras. K. Kubilinsko eiliuotų pasakų vertėjas gana laisvai naudojasi šiomis anglų prosodijos galimybėmis, dažnai ignoruoja skiemėninį rimuojamų eilučių simetriškumą. Poetas, kaip žinoma, taip pat siekė ritminio judrumo, varijuodamas įvairaus ilgio eilutes, skirtingus ritmičius derinius, vienok vertėjo eiliavimo būdas neretai daro ritminio padrikumo išpūdį.

Lietuvių kalba disponuoja daug didesnėmis rimavimo galimybėmis. Tuo tarpu anglų kalba turi palyginti skurdų rimų žodyną. Seklūs anglų kalboje

tikslijų, gramatinių, moteriškųjų ir daktilinių rimų šaltiniai. Turint omeny skambiai surimuotas K. Kubilinsko pasakas, jo rimų žaismą, anglų vertėją galima tik užjausti. Tuo labiau skaitytojas įvertins daugelio gražių rimuotų eilučių sąskambius, tokių, pavyzdžiui, kaip „Vėžlio mokslų“ išangoje:

Oi, tai buvo,
Tai nutiko! —
Sraigė vėžį
Susitiko.

What a business!
What a tale!
When the tortoise
Met the snail!

A. Paimanas stengiasi išnaudoti visus anglų kalbos rimų resursus: jis griebiasi ir sudėtinių, ir vadinamųjų grafinių (eye-rhymes) rimų, archaizmų ir to paties žodžio kartojimo. Kartais atrodo, kad rimuotos poezijos išpūdžio vardan deformuojamas ir eilutės ritmas, ir jos semantika. Būtent rimuotos eilutės gale dažniau pasitaiko tie kalbos elementai, kurie ardo vertimo ryšį su originalu. Pasakoje „Piemenėlis Trivainėlis“ mergelė Uogelė neša seneliui lauknešėly ne pieno, bet grietinėlės (cream), nes pastarasis rimuojamas su žodžiu pupa (bean). Tas pats senelis „giras kalė, žirnius malė“... pudingui (pudding), nes **puodingas** ir **bumbėsėdamas** (thudding) anglų kalboje laikomi moteriškais grafiniais rimais.

Ir vis tik mūsų vaikų numylėta „Varlė karalienė“ prabilo angliškai. Gal ne taip sklandžiai, kaip savo gimtąja kalba, gal ne tokiu subtiliu poezijos žodžiu, kokį įkvėpė jai mūsų poetas, bet gana drąsiai, raiškiai, prasmingai. Ji laužia ledus mūsų vaikų poezijos kelyje į angliškai skaitantį pasaulį. Jos žavesį geriausiai galės įvertinti jos naujieji gerbėjai — „Mėrės ir Džonai“.